

УДК 631.115.13:711.437

І. П. Кудінова,

*к.е.н., доцент кафедри аграрного консалтингу і туризму,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
вул. Героїв Оборони, 10, м. Київ, 03041
ikudinova@ukr.net*

Д. М. Холявко,

*магістр, Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
вул. Героїв Оборони, 10, м. Київ, 03041
ikudinova@nubip.edu.ua*

КОНСУЛЬТУВАННЯ З ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. У статті розглянуто суть консультування та його роль у забезпеченні продовольчої безпеки. Обґрунтовано доцільність створення сільськогосподарських дорадчих служб як суб'єктів консультування з органічного виробництва. Виділено причини, які на сучасному етапі стримують процес ефективного розвитку сільськогосподарського дорадництва. Перераховано головні завдання та функції сільськогосподарських дорадчих служб та надано рекомендації щодо напрямів їх розвитку.

Розкрито сучасний стан виробництва органічної продукції в Україні. Наведено переваги впровадження органічного виробництва у сільськогосподарських підприємствах. Визначено економічні, екологічні та соціальні переваги органічного сільського господарства. Проведено аналіз динаміки розвитку сільськогосподарських підприємств, які вирощують органічну продукцію, та визначено стратегічну мету їх розвитку. Перераховано основні проблеми, що перешкоджають поширенню органічної продукції в Україні. На основі аналізу стану, тенденцій розвитку органічного сільського господарства визначені перспективи розвитку органічного виробництва.

Ключові слова: консультування, органічне виробництво, дорадча служба, органічна продукція.

Актуальність. В останні роки динамічно зростає значення консультування або інформаційно-консультаційної складової економічного розвитку. Консультування – це професійна робота, яка пов'язана з наданням незалежних і об'єктивних порад та технічної допомоги клієнтам у вирішенні їх управлінських та ділових проблем, оптимізації їх бізнесу та підвищенні ефективності діяльності. У цьому контексті не є винятком і питання розвитку органічного виробництва.

Якість і екологічна безпечність продукції, виробленої аграрним сектором, у сучасних умовах стає одним з основних факторів його внутрішньої та зовнішньої конкурентоспроможності. У зв'язку з цим розвивається культура органічного виробництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження формування та розвиток інформаційно-консультаційного забезпечення зробили вітчизняні науковці П.Т. Саблук, М.Ф. Кропивко, І.М. Криворучко, В.П. Ситник, О.М. Бородіна, Т.П. Кальна-Дубінюк та інші вчені. Однак сучасна ситуація у сільському господарстві потребує подальшого поглибленого вивчення проблем консультування з органічного виробництва.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних та організаційно-економічних засад консультування з органічного виробництва.

Матеріали і методи дослідження. Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених щодо сутності консультування та органічного виробництва, статистичні дані Державної служби статистики України. В основу реалізації визначеної мети покладено системний підхід до досліджуваних проблем та використані різноманітні загальнонаукові та спеціальні методи дослідження.

Результати дослідження та їх обговорення. Інформаційне забезпечення розвитку органічного виробництва спрямоване на надання господарюючим суб'єктам у сфері органічного виробництва, насамперед з боку органів державної влади та управління, відповідної допомоги, що передбачає комплекс заходів з матеріально-технічної підтримки суб'єктів господарювання; забезпечення їх актуальною інформацією з питань ведення органічного виробництва; залучення широкого кола громадськості до розв'язання наявних проблем, що стримують розвиток органічного виробництва; розповсюдження інформації про діяльність господарюючих суб'єктів у сфері органічного виробництва тощо.

Створення активної системи інформаційного забезпечення зазначеного процесу сприятиме виникненню позитивних зовнішніх ефектів, пов'язаних з особливостями поширення інформації, оскільки попит на послуги такої інформаційної системи зростатиме із збільшенням масштабів сільськогосподарських підприємств, що вирощують органічну продукцію.

Споживачі хочуть мати якнайповнішу інформацію щодо походження продукту, його складу та способу виробництва. Участь державних органів, наукових та навчальних закладів у розробці регіонального бренду органічної продукції, контроль за правомірністю

його використання забезпечить високий рівень довіри споживачів до продукції, яка буде реалізуватися під даним брендом.

Суть консультування полягає у забезпеченні теоретичної і практичної підтримки клієнта, спонукання його до дій і вирішення проблем, які виникли або назрівають.

Для консультування, поширення інформації, надання порад створені сільськогосподарські дорадчі служби – юридичні особи, незалежно від їх організаційно-правової форми та форми власності, які внесені до Реєстру дорадчих служб, здійснюють дорадчу діяльність, у складі яких працює не менше трьох дорадників, що пройшли реєстрацію відповідно до законодавства і внесені до Реєстру дорадників [4].

Основна мета діяльності сільськогосподарських дорадчих служб в аграрному секторі реалізується через систему завдань: розповсюдження спеціальних знань, впровадження у виробництво сучасних досягнень науки, техніки й технологій, надання сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню дорадчих послуг з будь-яких питань аграрного виробництва та розвитку соціальної сфери села, своєчасного виконання планів соціально-економічного розвитку, формування громадянського суспільства, підвищення рівня знань і удосконалення практичних навичок прибуткового господарювання в ринкових умовах [4].

У ході проведеного дослідження було встановлено, що станом на 15.06.2017 р. у Реєстр сільськогосподарських дорадчих служб було внесено 81 юридичну особу [5], до Реєстру сільськогосподарських дорадників і експертів-дорадників – 1590 фізичних осіб [6]. Кількість дорадчих служб і кількість дорадників вкрай нерівномірно розподілена за областями, про що свідчить аналіз реєстрів.

Крім того, розвиток сільськогосподарського дорадництва стримують: відсутність державного фінансування, безсистемність надання дорадчих послуг, низька платоспроможність селян, іноді – небажання селян співпрацювати з дорадниками та «неприйняття» сільськогосподарських дорадчих служб органами влади та місцевого самоврядування [3].

Органічне сільське господарство ґрунтується на принципах, які є основою для його розвитку. Вони відображають ті можливості, які органічне сільське господарство може дати світу, та бачення шляхів поліпшення сільського господарства в глобальному масштабі [1].

Специфікою органічного виробництва сільськогосподарської продукції є економічні, екологічні та соціальні ефекти від здійснення цього виду діяльності, які полягають у наступному:

- економічний – зумовлений готовністю споживачів сплачувати більшу ціну за продукцію органічного виробництва, зниженням вартості матеріальних ресурсів (агрохімікатів та паливно-мастильних матеріалів від 30 до 97 %). Водночас цей напрям потребує значних інвестицій у виробництво, також зростає собівартість продукції через зниження урожайності у період конверсії та у випадку невисокого рівня родючості ґрунтів, природної продуктивності тварин і насіння;
- соціальний – зумовлений значним обсягом ручної праці, що уможливорює органічне виробництво для дрібних сільськогосподар-

ських виробників з власною працею. Приміром, у Франції, де 4,5 % ферм та 3,6 % сільськогосподарських земель є органічними, в органічних фермах зайнято 2,4 найманих середньорічних працівників, тоді як у традиційних – 1,5;

– екологічний – зумовлений поступовим відновленням якості земельних ресурсів, залучених до процесу виробництва, через дотримання сівозмін, застосування зелених добрив та методів біологічної боротьби зі шкідниками, технологій обробітку ґрунту, спрямованих на мінімальне втручання, зниження ущільнення ґрунтів, а також зниженням забруднення водою і атмосферного повітря через обмеження застосування синтетичних агрохімікатів, збереження локального біорізноманіття через заборону застосовувати генетично модифіковані організми [2].

Зазначимо, що Україна має значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, її експорту та споживання на внутрішньому ринку. Офіційні статистичні дані ІФОАМ підтверджують, що якщо в 2002 році в Україні було зареєстровано 31 господарство зі статусом «органічного», то в 2015 році їх нараховувалося вже 210, а загальна площа сертифікованих органічних сільськогосподарських земель склала 410550 га (близько 1% від загальної площі земель сільськогосподарського призначення країни).

Динаміка площ сертифікованих органічних сільськогосподарських угідь на території України, тис. га

Роки	Площа, тис. га	Відхилення (+/-) 2015 р. до 2002 р.
2002	164,4	-
2010	270,2	105,8
2011	270,3	105,9
2012	272,9	108,5
2013	393,4	229,0
2014	400,8	236,4
2015	410,6	246,2

Узагальнено за матеріалами [7, с. 18–20]

За загальною площею сільськогосподарських угідь, сертифікованих як органічні, у 2015 році Україна зайняла 11-те місце серед країн Європи. Майже половина цих земель (48,1%) була зайнята вирощуванням зернових (7 місце серед основних країн-виробників органічної продукції), понад 16% таких угідь займали олійні (5 місце), ще 4,6% – бобові (7 місце), овочі – 2% (10 місце), фрукти – 0,6% і виноград – 0,1%. [7].

Як свідчать дослідження Федерації органічного руху України, внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні почав розвиватися з початку 2000-х років і у 2015 році досяг 18 млрд євро.

Зокрема, за рівних умов фермерські господарства, які вирішили перейти до виробництва органічної продукції (сировини), матимуть перевагу перед іншими фермерськими господарствами, які претен-

дуватимуть на отримання фінансової підтримки. Це стало першим кроком надання державної підтримки органічним виробникам.

У сфері органічного виробництва існує ряд проблем, які потребують ґрунтовного аналізу для ефективного їх вирішення:

- відсутність сприятливих інституційно-правових, фінансово-економічних та соціально-психологічних умов;

- недостатній рівень розвитку інституційної інфраструктури, необхідної для підтримки органічного виробництва;

- суперечливість і неповнота чинних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність суб'єктів господарювання у сфері органічного виробництва;

- низький рівень інформованості населення, товаровиробників, органів державної влади та місцевого самоврядування щодо можливостей та перспектив розвитку органічного виробництва в регіоні;

- недостатній рівень професійних знань і досвіду господарюючих суб'єктів щодо ведення органічного виробництва в сучасних умовах та відсутність ефективної системи підготовки висококваліфікованих фахівців у цьому напрямі.

Висновки і перспективи. Для розвитку органічного виробництва, який нині визначено одним із пріоритетних, необхідно забезпечити високий рівень інформованості населення, товаровиробників, органів державної влади та місцевого самоврядування щодо його розвитку з урахуванням специфіки регіону; створення і просування спеціального WEB-сайту, на якому висвітлюватиметься інформація про стан розвитку органічного виробництва в областях; випуск і розповсюдження інформаційних матеріалів щодо переваг розвитку органічного виробництва, технологій виробництва органічної продукції; регулярне проведення ярмарків та виставок органічної продукції; розробка та маркетинг регіонального бренду органічної продукції, забезпечення реклами органічних продуктів. Перераховані компоненти розвитку органічного виробництва сприяють інформаційно-консультаційному забезпеченню із цього напрямку.

Список використаної літератури

1. **Органічне** виробництво і продовольча безпека / Збірник статей. – Житомир: «Полісся», 2013. – 492.

2. **«Щодо** напрямів розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні». Аналітична записка // [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1292/>.

3. **Кудінова І. П.** Роль дорадництва в соціально-економічному розвитку сільської місцевості // Науковий вісник НУБіП України. Вип. 181. – Частина 2. – К., 2013 – С. 191-195.

4. **Формування** та розвиток системи дорадництва в Україні: Монографія / Т.П. Кальна-Дубінюк, І.П. Кудінова, Л.Х. Рибак, С.І. Мосіюк, В.В. Самсонова, О.А. Локутова, Р.Я. Корінець, Л.М. Сокол, М.В. Бесчастна. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2014. – 332 с.

5. **Реєстр** сільськогосподарських дорадчих служб // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/3512>.

6. **Ресур** сільськогосподарських дорадників і експертів-дорадників // [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/3511/>.
7. **Панорама** аграрного сектора.

References

1. **An organic production and food safety / are** Collection of the articles. Zhytomyr: «Polesye», 2013. – 492.
2. «**In relation** to directions of development of organic production of agricultural goods in Ukraine». Analytical message // [electronic resource]. – Access: <http://www.niss.gov.ua/articles/1292/>
3. **Kudinova I. P.** (2013). Advisory role in socio-economic development of rural areas. Scientific Herald NUBiP Ukraine. Vol. 181 – Part 2 – K. – P. 191-195.
4. **Kalna-Dubinyuk T. P., Kudinova I. P. et al.** (2014). Formation and development of extension services in Ukraine: Monograph. Nizhin: Publisher PE Lysenko M. 332 p.
5. **Register of Agricultural Advisory Services** // [electronic resource] . – Access: <http://minagro.gov.ua/node/3512>.
6. **Register of agricultural advisors and expert advisors** // [electronic resource]. – Access: <http://minagro.gov.ua/node/3511/>
7. **Panorama** agrarian to the sector

Ірина Петровна Кудінова,

к.э.н., доцент кафедри аграрного консалтинга і сервіса,
 Національний університет біоресурсів і природопольовання України,
 ул. Героев Оборони, 10, г. Киев, 03041
 ikudinova@ukr.net

Дмитрий Михайлович Холявко,

магістр,
 Національний університет біоресурсів і природопольовання України,
 ул. Героев Оборони, 10, г. Киев, 03041
 ikudinova@nubip.edu.ua

Консультація по органічному виробництву як важлива складова продовольственої безпеки

Анотація. В статті розглянуто суть консультації і його роль в забезпеченні продовольственої безпеки. Обґрунтовано доцільність створення сільськогосподарських інформаційно-консультаційних служб як суб'єктів консультації по органічному виробництву. Виділено причини, які діють на сучасному етапі утримують процес ефективного розвитку сільськогосподарського консультування. Перераховано головні завдання і функції сільськогосподарських інформаційно-консультаційних служб і наведено рекомендації по напрямкам їх розвитку.

Відкрито сучасне становище виробництва органічної продукції в Україні. Приведено переваги впровадження органічного виробництва в сільськогосподарських підприємствах. Визначено економічні, екологічні і соціальні переваги органічного сільського господарства. Проведено аналіз динаміки розвитку сільськогосподарських підприємств, вирощуючих органічну продукцію, і визначено стратегічну мету їх розвитку. Перераховано основні проблеми, які перешкоджають розвитку органічної продукції в Україні. На основі аналізу становища, тенденцій розвитку органі-

ческого сельского хозяйства определены перспективы развития органического производства.

Ключевые слова: консультирование, органическое производство, информационно-консультационная служба, органическая продукция.

Irina Kudinova,

PhD in Economics, Associate Professor of Extension Service Department,
National University of Bioresources and Natural Resources of Ukraine,
street Heroes of Defense, 10, city Kyiv, 03041
ikudinova@ukr.ne

Dmitriy Kholiavko,

Master's degree,
National University of Bioresources and Natural Resources of Ukraine,
street Heroes of Defense, 10, city Kyiv, 03041
ikudinova@nubip.edu.ua

Advice on organic production as an important ingredient of food safety

Abstract. The essence of consulting and its role of ensuring food security have been discussed in this article. The expediency of agricultural advisory services creation as a subject of organic production consultancy has been substantiated. The reasons that at the present stage are hampered by the process of effective development of agricultural advisory services are highlighted. The main tasks and functions of agricultural advisory services are listed and recommendations on the directions of their development are given.

The current state of organic production in Ukraine is revealed. The advantages of introducing organic production in agricultural enterprises are presented. The economic, ecological and social advantages of organic agriculture are determined. The development dynamics of agricultural enterprises, which grows organic products and defined the strategic goal of their development, has been analyzed in this article. The main problems hindering the development of organic products in Ukraine are listed. On the basis of the analysis of the state, trends of organic agriculture, the prospects for the development of organic production are determined.

Key words: consulting, organic production, advisory service, organic products.